

Wandelroute

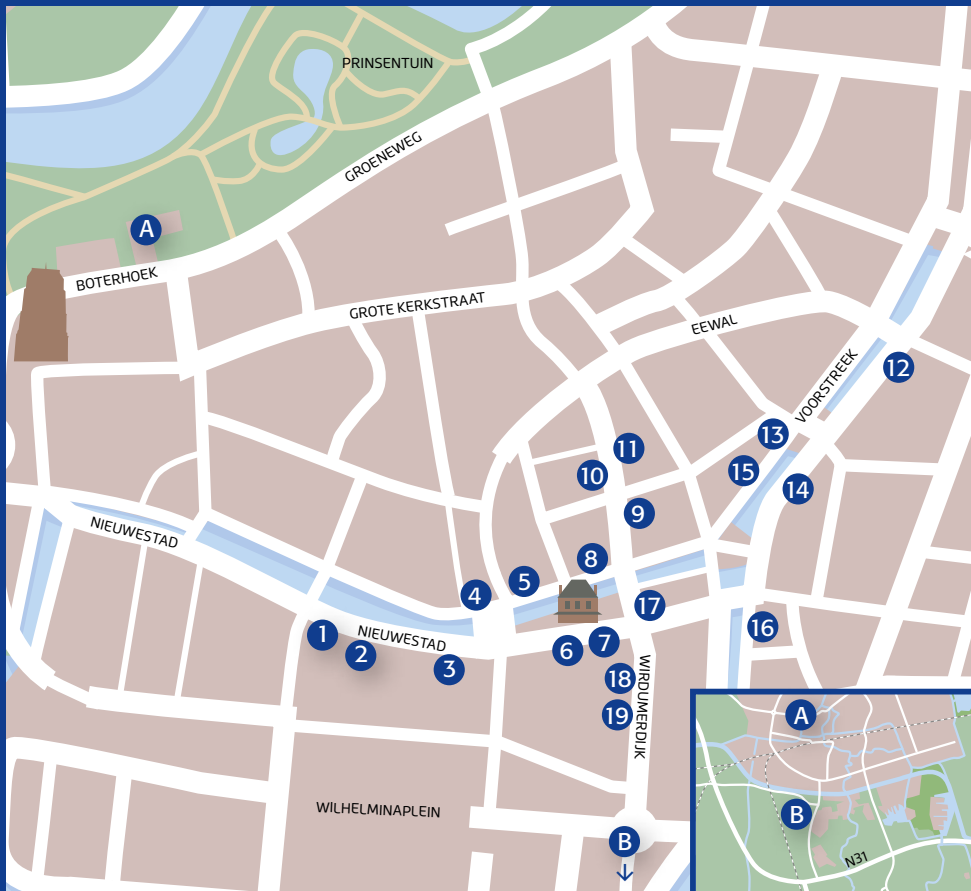

LAPKEPOEPEN IN LEEUWARDEN

LAPKEPOEPEN IN LEEUWARDEN

Wandelroute

1. Nieuwestad 98
2. Nieuwestad 102
3. Nieuwestad 120
4. Nieuwestad 109
5. Nieuwestad 115-117
6. Nieuwestad 150
7. Nieuwestad 162
8. Nieuwestad 137
9. Sint Jacobsstraat 10

10. Sint Jacobsstraat 25-27
11. Sint Jacobsstraat 24-26
12. Voorstreek 26
13. Kelders 33
14. Over de Kelders 14-18
15. Kelders 17
16. Berlikumermarkt 17
17. Wirdumerdijk 5
18. Wirdumerdijk 2-4
19. Wirdumerdijk 10

- A. Historisch Centrum Leeuwarden/HCL (Groeneweg 1)
- B. Fries Landbouwmuseum (Felling 6)

Vanuit Mettingen en andere Westfaalse dorpen kwamen vanaf de zeventiende eeuw grote aantallen Duitse marskramers naar Friesland. Omdat hun koopwaar voor een belangrijk deel uit textielgoederen bestond kregen de reizende kooplui al snel de bijnaam 'lapkepoepen' ('Poep' was in die tijd een volkse benaming voor een Duitser). De marskramers vonden een gat in de markt en zetten hun waar vooral af in afgelegen plattelandsgebieden, die een slechte verbinding hadden met de stad. Toen het wegennet in de negentiende eeuw werd verbeterd en de boerendames liever 'naar de stad' gingen om hun kleding te kopen, sprongen de reizende Duitse handelslui ook daarop in. Zij gaven hun marskramersbestaan op en openden winkels om hun koopwaar aan de man te brengen. Deze winkels concentreerden zich in Leeuwarden rond de Nieuwestad, Sint Jacobsstraat, de Kelders en de Wirdumerdijk. De wandelroute loopt dan ook langs deze straten. Startpunt is C&A. De wandeling eindigt bij het voormalige filiaal van Peek & Cloppenburg aan de Wirdumerdijk.

1. NIEUWESTAD 98 (C&A)

Het meest bekende geslacht van lapkepoepen is de familie Brenninkmeijer. De broers Clemens en August reisden in de eerste helft van de negentiende eeuw als marskramer door Friesland en begonnen in 1841 hun eerste textielmagazijn in Sneek. Het eerste winkelfiliaal voor de verkoop van confectiekleding

werd daar in 1861 geopend.

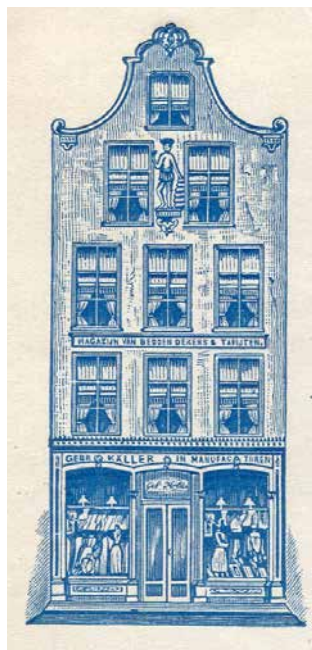
Een Leeuwarder vestiging in Nieuwestad 162 volgde in 1881. Het huidige pand van C&A aan de Nieuwestad is in 1917 gebouwd en kan worden beschouwd als het eerste echte warenhuis in Friesland. Ook elders in Leeuwarden hadden telgen uit de zeer uitgebreide familie Brenninkmeijer een winkel.

2. NIEUWESTAD 102

In 1930 vestigde Victor Käller met ('betere') herenmode zich in dit pand naast C&A. Käller stamde uit een Mettinger familie. Hij adverteerde met zijn kleermakerij die gebruik maakte van Engelse stoffen, later ook

Kegelclub "Klein Hamburg", 1914. Staand v.l.n.r.: H. Covers, F. Käller, P. Witteveen, Th. Hofstede, Willemse, Jozef Schweigmann, E. Oosterbaan, K. Grijpma, W. Voss. Zittend: M. Dechesne, D. Vossenbergh, Joh. Schweigmann, G. Brenninkmeijer, H. Brenninkmeijer, G. Huijgens.

met sportkleding en 'exclusieve' herenkleding. Een bekende reclameleus: 'koopt Källér coupe'. De zaak bestond tot eind jaren tachtig als Källér Men shop. In Nieuwestad 136 was enkele decennia Eduard Källér & Co. ('Manufacturen, Mantels, Stoffen') gevestigd.

oma Schweigmann de leiding over aan haar dochters Lucia, Francisca en Maria. In 1954 kwam voor het eerst een man aan het roer van de firma. De zaak is vooral groot geworden met de verkoop van blauwe en rode matrozenpakjes van de merken Delana en Bleyle. De eerste Schweigmann in Leeuwarden vestigde zich in 1863 in Voorstreek 34.

3. NIEUWESTAD 120

Eind negentiende eeuw was er al een firma Burmann in een pand aan Over de Kelders gevestigd. In 1922 verhuisde de winkel in 'witte goederen' naar de Nieuwestad. Klanten waren nagenoeg uitsluitend vrouwen. Corsetten, bh's, directoires e.a. lingerie, maar ook pyjama's, luiers en verpleegsterskleding zaten in het assortiment. In 1987 stopte de firma Burmann, toen al een tijdje Ladieshop geheten.

4. NIEUWESTAD 109 (Schweigmann)

Margaretha Maria Schweigmann-van der Borg begon als twintigjarige jonggehuwde in 1885 een zaak in kinder- en babykleding in Wirdumerdijk 41. Haar man had met zijn broer een eigen zaak in manufacturen. In de jaren dertig droeg

aparte modellen tegen zeer voordelige prijzen'. In de jaren zeventig werd de firma omgedoopt tot Modehuis BZ.

6. NIEUWESTAD 150

Ook hier ontwikkelden Westfaalse kooplieden een nieuw winkelconcept. De broers Herman en Joseph Sinkel, die in Leeuwarden al een filiaal van hun zaak in Amsterdam hadden, lieten in 1845 tussen Nieuwestad en Ruiterskwartier een winkel-paleis bouwen 'met groote magazijnen en ongeveer dertig vertrekken'. Er werkten tientallen winkelmeisjes. En er was 'van alles te koop; potten en pannen en groene erwten met stroop'. In 1892 werd de zaak gesloten en werd het gebouw opgedeeld in kleinere panden. Peek & Kloppenburg richtte vervolgens in het hoofdpand een kledingmagazijn in. In de jaren dertig kwam er een filiaal van Vroom en Dreesmann, die in Leeuwarden in Nieuwestad 110 begonnen. Zij maakten er weer een groot warenhuis van, te vergelijken met dat van Sinkel.

5. NIEUWESTAD 115-117

Vanaf ca. 1900 tot in de jaren zeventig zat de firma Brenninkmeijer en zonen in 'hoek Weerd' met damesmode en trouwkleding. In de jaren twintig ontving men bijna elke dag 'nouveauités'. Er werd ook reclame gemaakt met 'Nieuwste stoffen en

Koopman in Katoenen.

7. NIEUWESTAD 162

De grondlegger van het C&A-concern, August Brenninkmeijer, woonde in de jaren 1881-1882 in Nieuwestad 162. Dat huis werd in de jaren dertig afgebroken en vervangen door de huidige bebou-

wing. Na zijn vertrek uit Leeuwarden vestigde August, die inmiddels een steenrijke textielbaron was geworden, zich opnieuw in zijn geboorteplaats Mettingen. In 1929 vestigde Schweigmann Wootextiel zich op dit adres. De firma kwam van Wirdumerdijk 24. Omstreeks 1885 was de grondslag voor het bedrijf al gelegd door August Schweigmann, die het grootste deel van zijn leven nog als rondreizend lapkepoep actief was. Zoon Joseph Schweigmann bleef 55 jaar verbonden aan de firma. Het pand werd in 1939 compleet verbouwd. De lift was destijds hypermodern.

8. NIEUWESTAD 137

De gebroeders Kuhlmann namen in 1899 de textielwinkel hier ter plaatse over van de gebroeders Brenninkmeijer. De zaak van Kuhlmann zat voorheen in de Sint Jacobsstraat. Mej. Kuhlmann wilde in 1904 uitsluitend een dienstbode met een katholieke achtergrond. Tot in de jaren dertig werden hier o.a. dekens, ondergoed, sport- en nachtkleding verkocht.

9. SINT JACOBSSTRAAT 10

Op de hoek van de Klokstraat zetelden vanaf ca. 1915 de Källers: kooplieden in vitrage, manufacturen, dekens, bedden, lappen en japonnen. Klanten -vooral boeren- dronken in de opkamer koffie of

nuttigden daar zelfs jenever. Ook sigaren en spekkannen-koeken werden er geserveerd. Latere eigenaar Victor Käller ondervond problemen tijdens en na de oorlog. Zijn kledingzaak werd onder toezicht van een 'goede' Nederlander gezet, die dat net zo pijnlijk vond als Käller zelf. In 1951 kreeg het gezin alsnog de Nederlandse nationaliteit.

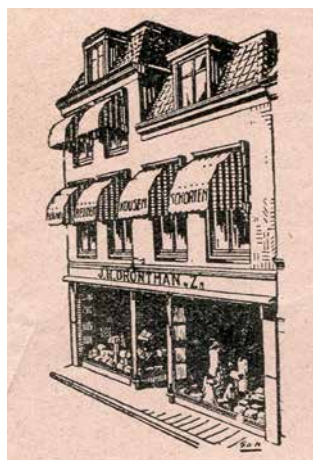
10. SINT JACOBSSTRAAT 25-27

De firma Drontmann verhuisde in 1871 van de Berlikumermarkt naar dit pand. Het begin was kleinschalig, met één pand en als personeel mevrouw Drontmann en een winkelmisje. Later volgde uitbreiding. Firma J.H. Drontmann en zoon deed in manufacturen. In reclames noemden ze zich Het Flanelhuis en ook wel Schortenhuis. Er werd veel gebruik gemaakt van reclameleuzen als 'al

onze artikelen monden uit in kwaliteit'. In 1954 vertrok de zaak naar Nieuwestad 110, waar op een gegeven moment wel vijftig mensen aan het werk waren.

11. SINT JACOBSSTRAAT 24-26

De firma Lampe in dekens, matrassen, bedden en andere manufacturen begon rond 1870 aan De Kelders. In de Sint Jacobsstraat groeide de zaak uit tot dé textielgroothandel van Friesland. In het pand stond een 12 meter lange toonbank met soms wel vijf mensen erachter werkzaam. Eigenaar Eduard L. ('dikke') Lampe was een bekende Liwwadder. Hij was een graag geziene gast in het Oranje Bierhuis. Bovendien een verdienstelijk schaatser en een fanatieke zwemmer. De familie Lampe verkocht het pand aan de gemeente ten behoeve van nieuwbouw.

Midden: Eduard Lampe (1874-1950).

12. VOORSTREEK 26

Ook hier hadden afstammelingen van lapkepoepen een textielwinkel. De vader van de bekende schrijver Jan Slauerhoff verplaatste in 1906 zijn stoffeerderij en behangzaak van de overkant van de Voorstreek naar dit pand.

Jan Slauerhoff heeft hier tot zijn studententijd gewoond. Slauerhoff Interieurs is in 2018 gestopt.

13. KELDERS 33

Al vanaf de achttiende eeuw woonden hier in de buurt leden van de familie Zelle, genoemd naar het stadje Celle in Westfalen. In 1839 begon Cornelis Zelle een pettenzaak

Een hoed uit de winkel van Cornelis Zelle (1812-1880). Aan de binnenkant van de hoed is te lezen "Manufacture de Paris" en "C. Zelle te Leeuwarden".

op het adres Kelders 33, die in 1868 door zijn zoon Adam Zelle werd overgenomen.

Diens dochter Margaretha Geertruida Zelle zag hier op 7 augustus 1876 het levenslicht. Onder de artiestennaam 'Mata Hari' verkreeg ze wereldfaam.

14. OVER DE KELDERS 14-18

H. Brenninkmeijer & Co. met manufacturen ('winter en regenmatels voor dames en kinderen in alle grooten tot uiterst lage prijzen') was hier lang gevestigd. Na de oorlog werd de naam Modehuis HB. In 1996 overleed Hermann Brenninkmeijer, zoon van de oprichter. Hij was een betrokken burger en zat in allerlei besturen. Brenninkmeijer trok nr. 18 bij het complex. Eerder hadden Källers daar een textielhandel.

15. KELDERS 17

Een vroege lapkepoepenzaak was Voss & Co. Al in 1828

opende Bernard Voss een textielwinkel, die uitgroeide tot een keten. De firma zat op verschillende plekken in de stad; het langst aan de Kelders als B.J. Voss & zonen Dameskleding ('Mantels, Costumes').

16. BERLIKUMERMARKT 17

In dit voornamelijk pand met veel achttiende-eeuwse elementen werd in manufacturen gehandeld door Heinrich Karl Suren en zijn jongere broer Jacobus Paulus. De gebroeders kwamen uit Winterberg in Sauerland. Vanaf 1861 zat de firma Suren eerst in de Grote Hoogstraat en later op de Kelders, alvorens zich te vestigen aan de Berlikumermarkt. De Suren's bleven nauw contact met Duitsland houden en trouwden met vrouwen uit hun geboortestreek. Verschillende neven en nichten vonden bij

hen voor langere of kortere tijd een werkplek. Ook voor Suren werd het huis aan de Berlikumermarkt al gebruikt voor de textielverkoop, getuige onder meer de originele kastenwand in de winkel. De familie Suren woonde boven de zaak en liet in 1914 een nieuw pakhuis bouwen aan de achterzijde (Ossekop 4).

17. WIRDUMERDIJK 5

Flottow-Voss was een van de eerste textielmarskramers die zich permanent in Friesland vestigden. Het bedrijf werd

gesticht door Georg Voss uit Mettingen, die samen met zijn schoonvader Flottow in 1797 een zaak begon in Bolsward. De Leeuwarder vestiging werd in 1891 geopend. Aanvankelijk heette de zaak alleen Flottow, omdat in Leeuwarden al andere telgen uit de familie Voss onder hun eigen naam in de textielhandel actief waren. Toen die bedrijven door C&A waren opgekocht, werd de naam Voss aan de bedrijfsnaam toegevoegd. Tot 1996 was Flottow-Voss gevestigd op de

hoek van de Wirdumerdijk en de Peperstraat. In dat jaar verhuisde de zaak naar Naauw 1. Aan het begin van deze eeuw werd het bedrijf na een bestaan van meer dan tweehonderd jaar opgeheven. De zuidzijde van de Peperstraat is in de jaren 1930 geheel weggebroken en vernieuwd. Een groot deel van de begane grond werd in 1936 in gebruik genomen door de firma Covers & Co., Speciaalhuis in Damesmode. Deze textielzaak kwam van Nieuwestad 86 en bleef tot

in de jaren negentig aan de Peperstraat gevestigd. Ook de familie Covers had wortels in Mettingen.

18. WIRDUMERDIJK 2-4

Hermann Rohling, later Roling, kwam in 1860 vanuit Münsterland naar Leeuwarden. Hij werkte eerst als winkelbediende bij Bahlmann textiel naast de Winkel van Sinkel. Hij had daar een kamer en tekende vanuit zijn zolderraam een deel van de Nieuwestad. Rohling trouwde met Cisca Drontmann en richtte in

1870 een zaak in textiel en dekens op samen met Wreesman uit Frankfurt. Bijna een eeuw lang bleef de zaak bestaan, eerst in Voorstreek 21 en vanaf 1889 aan de Wirdumerdijk. Tussen 1905 en 1943 runde de weduwe Roling de zaak. In 1966 werd de firma Roling opgeheven.

19. WIRDUMERDIJK 10

In maart 1898 openden Peek en Cloppenburg hun modemagazijn aan de Wirdumerdijk 10. Eerder was het bedrijf gevestigd op Nieuwestad 38. Ook

'P&C' waren van oorsprong Westfaalse lapkepoepen. Anders dan bijvoorbeeld C&A had de firma Peek en Cloppenburg zijn wortels niet in Friesland. Het bedrijf had al vestigingen elders. Er is in Leeuwarden ooit actie gevoerd tegen Peek en Cloppenburg omdat er uitsluitend katholieke werknemers zouden worden aangenomen. Het filiaal is begin deze eeuw opgeheven. De naam staat nog op de gevel.

HISTORISCH CENTRUM |
LEEUWARDEN